

Olle Findahl Professor del Departament de Mitjans i Comunicació de la Universitat de Umea

■ La televisión pública en Suecia en la era digital

En la era digital el servicio público de televisión debe seguir manteniendo algunos delicados equilibrios: entre programar para una mayoría y programar para espectadores con intereses especiales; entre la libertad de expresión y la responsabilidad social, y entre la programación al servicio del interés nacional y la independencia de la radiodifusión.

■ Public television in Sweden in the digital era

In the digital era, public television services will need to maintain a fine balance between programming for the majority and programming for viewers with specialist interests; between freedom of expression and social responsibility; and between programming in the national interest and their independence as broadcasters.

■ La télévision publique en Suède dans l'ère digitale

Dans l'ère digitale, le service public de télévision doit conserver de délicats équilibres entre la programmation pour une majorité de téléspectateurs et la programmation pour un petit nombre ayant des centres d'intérêt spéciaux; entre la liberté d'expression et la responsabilité sociale; et entre la programmation au service de l'intérêt national et l'indépendance de la radiodiffusion.

Breu síntesi històrica

A mitjans del anys 20, quan la idea de la radiodifusió pública es va formular, Suècia, com la majoria dels altres països europeus, va crear un organisme administratiu per regular el servei d'ones a tota la nació, en lloc de privatitzar-lo. Malgrat les protestes d'alguns grups que volien que fos un servei independent, el Govern i el Parlament van preferir monopolitzar-lo i coordinar-lo, sobretot perquè l'expansió era molt ràpida, i el nombre de freqüències no era indefinit.

Però com assenyalava John Reith, el primer Director Administratiu de la BBC: «un monopoli només pot ser acceptable si és de propietat pública i es veu lliure de les influències polítiques. Un servei públic de radiodifusió ha de ser independent de qualsevol interès polític, especialment del partit governant, i un organisme públic també ha de mantenir-se lliure dels interessos econòmics. És per aquesta raó que ha de finançar-se mitjançant cànon i no per anuncis comercials». Reith (1924) també va escriure: «no es pot parlar de la radiodifusió no regulada. Sempre es troba reglamentada; si la societat no imposa les regles, seran les influències del mercat les que les imposaran». Aquest ha estat també el criteri polític vigent durant 75 anys pel que fa als mitjans de comunicació suecs, des de la seva fundació fins a finals d'aquest segle.

Segons Reith, el contingut de la programació emesa ha de tenir l'objectiu d'entretenir l'audiència, però també d'informar-la i educar-la. A Suècia, aquestes tres tasques: informar, educar i entretenir han estat clares des dels primers dies d'emissió, tot i que els que treballaven a les emissores públiques insistien més en la necessitat d'entretenir i els polítics en la necessitat d'educar. Els termes de referència que feia servir el Govern l'any 1925 establien: «La radiodifusió ha de ser dur-se a terme de manera que serveixi per il·lustrar i educar al públic». Aquest objectiu va esdevenir un

compromís, que van adoptar en aquell temps els següents protagonistes: el govern, la premsa i la Direcció de Telecomunicacions (que forma part de l'administració pública). Els poderosos propietaris dels diaris es van adonar que el nou mitjà, en aquell temps la ràdio, constituïa una amenaça, i van intentar controlar-lo, impedit a les empreses radiofòniques emetre informatius. L'objectiu educacional, doncs, no era motiu de controvèrsia. Però quan van començar a emetre, les emissores van sentir la necessitat d'educar i els cursos radiats van ser la prova, segons el primer estudi sobre l'audiència realitzat l'any 1928, que aquests eren els programes més populars. Malgrat els nombrosos canvis en els seus estatuts a través dels anys, la ràdio i televisió pública sueca encara tenen el deure de satisfer aquesta ambició educacional. El debat entorn a la regulació o liberalització ha continuat durant tots aquests anys, malgrat el fort suport polític a la idea de la radiodifusió com a servei públic. No obstant, la introducció de la televisió a Suècia va ser endarrerida pel sorgiment d'una constel·lació d'indústries i de partits no socialistes (Conservadors i liberals) que oferien llur programació en canals comercials. Els socialdemòcrates, per la seva banda, tenien una gran influència en el govern, i es van aliar amb els propietaris dels diaris, que veien en la publicitat televisiva una amenaça mortal pels seus ingressos. Com a resultat d'aquest conflicte, la televisió va ser introduïda l'any 1956, formant part de l'empresa pública de ràdio, finançada per canons i no per anuncis.

Cable i satèl·lit

Durant els anys 80, quan va ser tècnicament possible la retransmissió per televisió via satèl·lit d'un país cap a un altre, les televisions estrangeres van poder ser captades a Suècia. El primer canal satèl·lit digital suec, TV3, va començar a transmetre l'any 1986 des d'Anglaterra, evitant així la llei sueca de cable que prohibia els anuncis publicitaris dirigits directament a l'audiència sueca. Al mateix temps, va començar a canviar el seu discurs públic, comproment-se amb la liberalització de les ones i parlant del moment en que es permetria la introducció de la televisió comercial. De quina manera es produiria aquesta

liberalització: un dels dos canals públics esdevindria un canal finançat per anuncis comercials, o bé seria introduït un tercer canal, privat?

En alguns llocs d'Europa, la idea de deixar a les forces del mercat dirigir o reemplaçar la política dels mitjans de comunicació guanyava adeptes. La liberalització era la paraula de moda. Es van introduir nous canals comercials, i alguns canals públics van ser privatitzats o van començar a ser finançats per anuncis comercials. A Suècia, la Sveriges Television estava disposada a posar anuncis en un dels seus dos canals, i en aquest cas la companyia va ser recolzada per alguns socialdemòcrates i el Partit del Centre (antic company de coalició). El ministre socialdemòcrata, però, pensava d'una altra manera. Volia que la televisió pública, la SVT, no tingués cap influència comercial i va optar, amb el suport del bloc no socialista (exceptuant el Partit del Centre), per introduir un tercer canal, TV4, regulat per l'estat però finançat comercialment, que començà les emissions l'any 1992.

Actualment, hi ha a Suècia tres canals a la xarxa terrestre que poden ser captats a tot el país: els dos canals públics, SVT1 i SVT2, i el canal privat, TV4, tots quatre amb un 100% de penetració, i cinc canals per satèl·lit, que són captats per la meitat de la població: TV3 (és vist per un 54%); TV5, (per un 50%); TV6 (per un 38%); z-TV (per un 35%), TV8 (?), a més dels canals internacionals com TV-channels, like Eurosport, MTV, Euronews, CNN, BBC World, que poden ser captats per les xarxes de cable a tota Europa.

L'audiència

No s'han produït canvis dràstics en el temps que els suecs passen davant del televisor als anys 90, malgrat l'increment del nombre de canals. Fins i tot si el comparem amb el temps dedicat a la televisió durant el anys 70, amb només dos canals, el canvi és més aviat petit. La mitjana diària és d'una mica més de dues hores, i la gent gran és la que més la mira. S'ha incrementat sobretot el temps dedicat als programes d'entreteniment, però el que es dedica als informatius és més o menys el mateix que fa vint anys, si fem la mitjana diària. La digitalització no aportarà grans canvis a aquest model.

Un 86% de la població mira la televisió i, segons les enquestes de població, una mitjana de 140 minuts diaris. Aquesta mitjana és inferior a la de la majoria dels països del món, però comparable a la dels altres països nòrdics. La meitat del temps es dedica a mirar els dos canals públics, un 28% al canal privat TV4 i la resta, majoritàriament, als diferents canals per satèl·lit suecs. Aquesta ha estat la situació durant els darrers cinc anys, amb molt pocs canvis pel que fa a la popularitat dels canals. (Mediebarometern 1998)

Així, podem afirmar que el sistema de multi-canals suec es troba ben consolidat. La televisió pública té ben clars els seus objectius, amb dos canals coordinats i un 50% d'audiència. Els canals comercials privats creixen, i el ràpid increment del mercat dels anuncis ha minvat; ara és el moment de consolidar-se.

La reglamentació

El fonament del sistema de televisió pública suec és la Llei de 1996 sobre la Ràdio i la Televisió (SFS 1996:844). És essencialment com la llei de 1966, amb només petits canvis, com ara la prohibició d'emetre violència realista o pornografia a l'hora en que els nens poden mirar la televisió, la publicitat mèdica o bé els anuncis de tabac o alcohol.

Existeix també un Estatut especial sobre el servei públic, que estableix que els programes de SVT1 i SVT2 han de ser objectius i fefaentment contrastats. La televisió pública té la responsabilitat de promoure la cultura sueca i un ample debat públic. Tota la seva programació ha de caracteritzar-se per l'ambició d'educar, i ha d'existir una altra perspectiva que la d'Estocolm; en aquest sentit, un 55% dels programes han de ser produïts fora de la capital. El procediment per a avaluar la qualitat, o una fiscalització pública, com se l'anomena a Escandinàvia, ha de ser dissenyat i aplicat anualment. Potencialment, aquesta seria la base per a una ampla discussió sobre la qualitat de les emissions, però, fins ara, aquest exercici ha servit sobretot per a elaborar estadístiques i enquestes sobre la programació.

En quant a la programació del canal privat TV4, finançat per la publicitat, hauria de caracteritzar-se, segons la normativa específica, per la diversitat, qualitat i objectivitat. Ha d'incloure programes infantils

i regionals, i més del 50% de tota la programació ha de ser sueca. Els anuncis han d'aparèixer entre els programes, i no més de 12 minuts per hora.

Pel que fa als altres canals suecs privats emesos via satèl·lit, no es troben sota la jurisdicció sueca, sinó sota les lleis dels països d'on emeten.

Hi ha encara dos departaments més de l'administració pública encarregats de la ràdio i la televisió. Un d'ells és responsable de les llicències, i l'altre dels continguts dels canals. Aquest últim, *Granskningsnämnden för radio och TV*, és com un tribunal en el qual s'examina si el contingut dels programes, degut a les queixes o per iniciativa pròpia, estan d'acord o no amb la reglamentació.

La propietat

L'empresa pública de televisió sueca és una fundació de propietat pública. Crear una fundació va ser la millor garantia d'independència i integritat. Es finança pels canons, i només es consideren els esdeveniments esportius. Per limitar la influència del govern i del parlament, hi ha un increment anual conforme a l'augment del cost de la vida i s'escullen els seus càrrecs cada sis anys.

La televisió comercial té un únic propietari, Stenbeck, des de mitjans dels anys 80. Ell és el propietari més important de TV3, TV4, TV6, Z-TV i d'altres canals de pagament, com TV 1000, TV 1000 cinema i el canal d'Esports. Els altres grans propietaris són Bonniers, el més important publicista de Suècia i Wallenberg, el grup industrial més important. Nethold/Canal Plus i SBS/Disney participen en canals de pagament. A part dels esmentats, no hi ha a Suècia grans propietaris internacionals ni magnats de la premsa involucrats.

Tanmateix, és en aquest camp que es detecta una necessitat crear una legislació especial per protegir el pluralisme i contrarrestar qualsevol concentració en un sol propietari que pugui perjudicar el lliure i ample intercanvi d'opinions. Un comitè, nomenat pel govern, així ho va considerar, i va proposar la creació d'una llei especial en relació a l'adquisició d'empreses (Mediekoncentrationskommitteen, 1999). Fins i tot si la tendència a la concentració no és, ara per ara,

exagerada, no és impossible que l'actual desenvolupament atregui les grans empreses, amb interessos en diferents mitjans de comunicació i en diferents països, el que portaria a llarg termini a més grans concentracions de capital.

▪ Això seria contrari a la llei fonamental sobre la llibertat d'expressió, diuen els opositors.

▪ No, diu el comitè, perquè del que es tracta és de veure si una determinada adquisició és susceptible de crear una situació en que no es garanteixi el lliure intercanvi d'opinions i informació.

▪ Però per això tenim una administració que controla la competència i una llei sobre la competència.

▪ Això és veritat, però no n'hi ha prou, diu el comitè. El parlament haurà de decidir l'any vinent.

L'Economia

La retallada del pressupost, unida als requeriments d'autoavaluació periòdics sobre la qualitat del rendiment, es van imposar en els àmbits més característics de l'estat del benestar, com ara les escoles i la sanitat pública. El mateix es va sol·licitar a les emissores públiques. Posteriorment, es va introduir un increment anual sobre el cost de la vida i, d'altra banda, el ministeri de cultura va donar diners a la cadena pública SVT per digitalitzar-la, així com 75 milions de corones sueques per recolzar les produccions televisives «molt» cares. La raó, va dir el ministre, és la necessitat d'enfortir la televisió pública en un temps en que les grans concentracions de capital es troben als canals privats.

La Digitalització

El govern socialdemòcrata va decidir, fa dos anys, donar suport al desenvolupament de la digitalització d'una xarxa terrestre que abastaria totes les llars sueques. Volia una alternativa a la xarxa per cable, i va anunciar que al gener de 1999 començaria la nova distribució digital, barreja de vells i de nous canals. Va convidar les empreses de TV interessades a concursar, especialment les educacionals o científiques. Això va inquietar les xarxes de cable i a les empreses dels canals per satèl·lit, que tenien els seus propis projectes de digitalització, i que van protestar perquè, segons elles, el govern invertiria en

un sistema menys sofisticat que el sistema digital per cable. No obstant, el ministeri de cultura va persistir en el seu desig de desenvolupar un sistema de televisió digital terrestre que pugui ser captat per tots els suecs.

La SVT, durant aquest últim any, ha desenvolupat la seva pròpia pàgina web a Internet. Es pot trobar molta informació sobre la programació i la descripció dels programes del dia amb text i fotos. D'altra banda, el govern li va destinar quantitats complementàries per preparar novetats que només es poguessin trobar a la plataforma digital, ja que la gent no estaria disposada a comprar els cars descodificadors per veure els mateixos programes que trobarien al sistema analògic. La resposta de la Televisió Sueca fou la SVT 24, una sèrie de canals nous, que emeten les 24 hores, i que només es poden veure amb els descodificadors

No obstant, la gent corrent no podia entendre per què havien de tenir diferents adaptadors per als diferents sistemes, i no estaven convençuts dels beneficis del nou sistema digital. De fet, ni les botigues d'aparells televisius n'estaven convençuts, i no recomanaven als seus clients els nous adaptadors digitals. Atès que es van vendre molt pocs adaptadors, les empreses de televisió involucrades en els canals digitals van declarar que encara no estaven preparades. La SVT, en canvi, va començar les seves noves emissions, el SVT4, el mes d'abril. D'aquesta manera, el primers sis mesos de la televisió terrestre digital a Suècia han estat molt fluixos, i ara es diu que començaran a la tardor de 1999 en algunes parts del país. El desenvolupament de la plataforma digital per cable també és lenta, i poca gent sembla interessada. El debat públic contempla ara dos opinions oposades sobre la digitalització. Una diu que la digitalització és un avenç tècnic que revolucionarà completament l'ús de la televisió. Segons l'opinió oposada, la distribució digital és només, tant per al país com per a l'audiència, una pèrdua de diners i un fracàs massa car.

De totes maneres, tot això necessita temps, i ningú a Suècia ha actuat tan dràsticament com Murdoch a Anglaterra, quan va prometre que regalaria els adaptadors perquè la gent s'acostumi al cable. Al final, tal com va passar amb els telèfons mòbils, potser els adaptadors puguin adquirir-se molt barats o es regalin, ja que d'altra manera no hi haurà audiència.

El futur

La radiodifusió pública, és a dir, el conjunt d'empreses de programació de servei públic, és el resultat de la unió d'uns quants equilibris delicats: entre programar per a una majoria d'espectadors i programar per als espectadors amb interessos especials; entre la llibertat d'emissió i el que imposa la societat, i entre la programació que ha de servir a l'interès nacional i la independència de la institució de radiodifusió.

A l'era digital dels multi-canal, les emissores públiques, a Suècia com arreu, ha de continuar amb les seves tres tasques tradicionals: informar, il·lustrar i entretenir. Han de ser un canal generalista (Ishikawa, 1999), i un mitjà de comunicació central (Curran, 1991). Actualment, aquests canals són la base del sistema suec de multi-canal, i han de conservar la seva arrel popular i abstenir-se de ser un servei especialitzat que sigui només un complement dels canals comercials.

Els telespectadors esperen que la graella ofereixi programes majoritaris i minoritaris (Boman 1998). És igualment important que els programes tinguin un ull incisiu i crític envers els assumptes públics, i que siguin fòrums de debat. Són aquests programes els que fan que es distingeixi entre una radiodifusió pública i les ràdios i televisions controlades pel partit governant.

La digitalització serà ràpida en producció i distribució, però molt lenta en arribar als consumidors. L'elecció és encara molt limitada, i, a Suècia com a molts altres països, seran necessàries les dues plataformes, la terrestre i la del cable. La xarxa per cable no arribarà mai a tots els suecs, per raons

comercials i econòmiques. A principis del 90, la seva penetració era més o menys del 40% i s'ha vist complementada amb un 20% de les llars amb antena via satèl·lit pròpia.

Si el vell objectiu del servei públic d'arribar a tots els suecs, visquin on visquin, s'ha de mantenir, és necessària una xarxa terrestre, fins i tot en l'era digital. A Suècia aquesta xarxa consisteix en 54 màstils amb una alçada de 300 metres complementada per 600 repetidors. **O.F.**

Notes bibliogràfiques:

- Boman, J (1998). I allmä nhetens tjä nst - om svensk public service medias avsikter och utsikter. (Al servei del públic – Els mitjans de comunicació suecs, els seus objectius i perspectives). Umeå : Departament de Mitjans de comunicació, Universitat de Umeå.
- Ishikawa, S (1999). Evaluating the total system and assessing public service broadcasters. The Bulletin, 16: 2, pp 68-69. Institut Europeu pels Mitjans de Comunicació. Mediekoncentrationskommitté n, (1999). Yttrandefriheten och konkurrensen. Fö rslag till mediekoncentrationslag m.m.(La llibertat d'expressió i la competència. Proposicions per a una llei sobre la concentració dels mitjans) Stockholm: Stratens offentliga utredningar. SOU 1999:30.
- Nordicom (1999). Nordic Baltic Media Statistics 1998. (Estadístiques sobre els mitjans de comunicació del països del Bàltic Nord) Gö teborg: Gö teborgs universitet.
- Nordicom (1999). Mediebarometern 1998. Gö teborg: Gö teborgs universitet.
- (La llei sobre la Radio i la Televisió) (SFS 1996:844)
- Reith, J (1924). Broadcast over Britain. London, Hodder & Stoughton.
- Sveriges Television (1999). Public service uppfö lning 1998. (Informe de la Corporació de Ràdio i Televisió). Stockholm, Sveriges Television AB.